

СПЕЦИФІКА ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Стаття посвячена розробці актуальної проблеми визначення змісту та структури інтересу до педагогічної діяльності майбутніх учителів музики. Інтерес до педагогічної діяльності розглядається як важлива складова професійної підготовки учителя музики.

Ключові слова: інтерес, педагогічна діяльність, професійна підготовка.

Проблема інтересу у педагогіці вже не є новою, оскільки це питання тісно пов'язане з прагненням людини до досягнення і перетворення дійсності. Інтерес у навчанні вчені розуміють як активне пізнавальне ставлення вихованців до навчання й праці [3]. При наявності інтересу до навчання знання засвоюються легко, швидко, міцно. При його відсутності навпаки – важко, здебільшого формально, на практиці майже не застосовуються та швидко забуваються.

Одним з видів професійної діяльності є педагогічна діяльність. Інтерес до педагогічної діяльності є важливою складовою професіограми вчителя музики. Зокрема, інтерес до професії вчителя характеризується бажанням, захопленістю процесом навчання і виховання дітей, вольовою активністю в отриманні знань, умінь і навичок. У науковій літературі інтерес до педагогічної діяльності розуміється як вибіркова спрямованість особистості на педагогічну діяльність і ставлення до неї як до цінності [2].

Розроблена нами структура інтересу до педагогічної діяльності майбутніх учителів музики включає в себе 4 компоненти. Перший компонент – **мотиваційно-вольовий** – включає у себе кілька складових.

1. *Уявлення про професію вчителя музики та її особливості.* Абітурієнти, які планують вступити у вищий педагогічний навчальний заклад, зазвичай вважають професію вчителя простою, доступною. Аналогічна думка виникає і стосовно здобуття такої професії – легко, зрозуміло, “нічого такого”. Але результати багатьох науково-педагогічних досліджень свідчать про те, що успішне здійснення педагогічної діяльності вимагає від особистості як володіння широким комплексом загальних та спеціальних знань, умінь і навичок, так і наявності відповідних особистісних якостей [1, 5]. В процесі професійного становлення майбутніх учителів музики їхнє уявлення про музично-педагогічну діяльність, її завдання, особливості та способи здійснення набувають більш чіткої та усвідомленої форми. На старших курсах педагогічного вузу інтерес до педагогічної діяльності стає більш усвідомленим, глибоким, або ж навпаки – зводиться нанівець, якщо особистість під час вступу мала хибні уявлення про свою майбутню професію і опанування нею не виправдало власних сподівань.

2. *Бажання професійного зростання.* Професіограма вчителя музики вимагає від останнього постійного підвищення свого культурно-освітнього рівня, педагогічної та виконавської майстерності. Складність цього завдання полягає у тому, що його неможливо вирішити у будь-який конкретний момент раз і назавжди – потрібно постійно, протягом тривалого часу працювати над собою. Така робота не може бути виконана без наявності двох визначальних факторів – стійкого та усвідомленого мотиву здійснення даної діяльності та докладання цілеспрямованих вольових зусиль особистості. Наявність власної ініціативи у здійсненні діяльності безпосередньо свідчить і про наявність інтересу до неї; в іншому випадку професійне зростання вчителя музики ймовірно закінчиться формальним отриманням вищої освіти, диплома державного зразка і навряд чи буде слугувати поштовхом для роботи за фахом.

3. *Подолання труднощів у процесі набуття професійних знань та умінь.* В процесі отримання вищої освіти студенти зіштовхуються з різноманітними перешкодами – складність виучуваного матеріалу, високі вимоги при складанні заліків та екзаменів і т. д. Але попри спільні для практично всіх студентів типові проблеми, у майбутніх учителів музики є й інші – ті, які є характерними саме при отриманні музично-педагогічної професії, зокрема, подолання страху перед аудиторією під час проведення уроків музики та концертних виступів чи проведення позакласних заходів. При здійсненні музично-педагогічної діяльності вчитель музики часто має вдаватися до власного виконання тих чи інших творів. Складність виконання поставлених перед виступаючим завдань не обмежується лише виконавськими а й вимагає вияву неабияких вольових зусиль з боку особистості майбутнього вчителя музики. Натомість, багато дослідників розглядають вияви волі людини як один з компонентів інтересу до педагогічної діяльності. Отже, здатність до подолання перешкод вчителями

музики у процесі навчальної та трудової діяльності свідчить про наявність у них інтересу до педагогічної діяльності.

Змістове наповнення другого – **інформаційно-пізнавального** – компоненту інтересу до педагогічної діяльності характеризується єдністю різновидів знань.

1. *Знання з педагогіки та вікової психології.* Загальнопедагогічний блок дисциплін, які мають засвоїти майбутні вчителі музики під час навчання у вузі здебільшого залишається без суттєвих змін і при підготовці вчителів інших спеціальностей, про що, зокрема, свідчить і його назва. Особливу вагу при підготовці вчителів різних спеціальностей (в т. ч. і музики) мають педагогіка та вікова (дитяча) психологія. Досягнення кінцевої мети навчання у школі – навченого учня – багато в чому залежатиме від того, наскільки сформований інтерес до педагогічної діяльності у майбутнього вчителя. В той же час, без вивчення базових основ педагогіки, яка розкриває сутність та механізми функціонування навчально-виховного процесу, у особистості, яка начебто виявляє зацікавленість та підвищену увагу до професії вчителя, власне інтерес до педагогічної діяльності не буде сформований на тому рівні, який забезпечить, по-перше, оволодіння професією вчителя і закінчення вищого навчального закладу, і по-друге, дозволить успішно здійснювати педагогічну діяльність у стінах загальноосвітньої школи.

Процес навчання у науковій літературі розглядається як динамічна взаємодія вчителя і учнів, у ході якої здійснюється стимулювання і організація активної навчально-пізнавальної діяльності школярів з метою засвоєння ними системи наукових знань, умінь і навичок, а також розвитку та всебічної вихованості особистості [4]. Одними з найнеобхідніших знань, якими має оволодіти майбутній вчитель музики у процесі професійної підготовки задля того, аби його взаємодія з учнями все ж таки відбулася, це знання дитячої психології. Оскільки педагогічна діяльність передбачає постійний безпосередній контакт вчителя і учнів, вивчення психології останніх дозволить вчителю глибше пізнати основи педагогічної праці, що, в свою чергу, впливає і на поглиблення інтересу до такої діяльності.

2. *Музично-історичні та музично-теоретичні знання.* В аспекті професійної підготовки вчителя музики частину спеціально-музичних дисциплін складають музично-історичні та музично-теоретичні. Значення цих дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів музики та формування інтересу до педагогічної діяльності розкриває другий елемент інформаційно-пізнавального компоненту – музично-теоретичні та музично-історичні знання. Музично-історичні знання дозволяють майбутньому вчителю музики отримати цілісну картину виникнення та розвитку музики як виду мистецтва, проаналізувати її стилістичну еволюцію через призму різних епох та народів, ознайомитися з кращими зразками творів багатьох композиторів під час слухання музики на лекціях тощо. Без наявності музично-теоретичних знань вчитель музики не зможе проаналізувати та усвідомити структурну будову музичних творів, засвоїти значний комплекс знаків та позначень, що використовуються у нотному тексті і т. д. Оскільки мова йде про формування інтересу до педагогічної діяльності майбутніх вчителів музики, зауважимо, що предметне поле діяльності фахівців даного профілю безпосередньо пов'язане з музичним мистецтвом та вимагає набуття спеціальних, зокрема, музично-історичних та музично-теоретичних знань. Інтерес до музично-педагогічної діяльності майбутніх вчителів музики не може бути сформований поза вивченням останніми спеціальних дисциплін, які розкривають специфіку професії та залучають майбутнього вчителя до край необхідних йому у професійній діяльності музикознавчих знань.

3. *Знання з методики музичного виховання.* Методика музичного виховання слугує свого роду сполучною ланкою між засвоєними знаннями з педагогіки, психології, музично-історичними та музично-теоретичними знаннями, спеціальними вміннями і навичками та навчально-виховним процесом у школі, зокрема, під час проведення уроків музики. Саме знання методики дозволяє педагогу виховувати в дітей розуміння музики та інтерес до музичного мистецтва, формувати погляди на його сутність і роль у житті суспільства. Оскільки для майбутніх вчителів музики вкрай важливим є формування інтересу не лише до музичного мистецтва, але, перш за все, до педагогічної діяльності, зауважимо, що музично-педагогічна діяльність нерозривно пов'язана з методикою музичного виховання, тобто методикою, яка займається вивченням специфіки викладання предмету “Музика” у загальноосвітній школі. Отже, без засвоєння знань методики музичного виховання майбутній вчитель музики не зможе зрозуміти сутність одержуваної професії і, відповідно, не виявить глибокого, усвідомленого інтересу до педагогічної діяльності.

Третій компонент – **емоційно-оцінний**. У ньому ми вбачаємо таке змістове наповнення:

1. *Любов до дітей.* Саме по собі поняття “любов до дітей” може виявитися дещо відірваним від науковості, тому спробуємо окреслити даний елемент, виходячи з того, що любов до дітей є не що інше, як певне (в даному випадку – позитивне) відношення, ставлення до особистості дитини, глибока повага до її гідності та неповторної індивідуальності. За такої постановки питання неважко

прослідкувати взаємозалежність любові до дітей та інтересу до музично-педагогічної діяльності. Вчитель, просякнутий почуттям любові до дітей, буде, по-перше, викликати відповідні реакції у самих школярів, по-друге, буде намагатися не просто досягти мети і завдань навчально-виховного процесу, а зробити це таким чином, аби школярі отримали естетичну насолоду від спілкування з музичним мистецтвом. Натомість інтерес до педагогічної діяльності є інтерес до діяльності, безпосередньо пов'язаної з дітьми. Відповідно, інтерес до педагогічної діяльності у вчителя музики, що розглядає кожного учня як повноцінну людську особистість, яка заслуговує уваги, поваги, і, зрештою, любові, буде яскраво емоційно забарвленим, а у відповідності з цим – значно глибшим.

2. *Здатність до емоційного відгуку на музику* притаманна фахівцям, діяльність яких пов'язана з музичним мистецтвом. Здійснюючи навчально-виховний процес у загальноосвітній школі, вчитель музики своїм прикладом позитивного емоційного відношення до музичного мистецтва може значно посилити інтерес школярів до виучуваних за програмою творів. Яскраві враження школярів на уроці, позитивний емоційний діалог з учителем створюють потужний фундамент для якісного засвоєння навчального матеріалу. Але досягнення таких цілей можливе лише за умови, що сам вчитель музики не буде приховувати від вихованців свої емоції від спілкування з мистецтвом. Здатність емоційного відгуку на музику є не лише вкрай важливим прикладом для школярів, а й одним з показників наявності інтересу до педагогічної діяльності у майбутнього педагога – здатний захопитися музикою сам зможе захопити нею й інших.

3. *Уміння оцінити перебіг та результат музично-педагогічної діяльності.* У програмі для загальноосвітніх шкіл головною метою дисциплін художньо-естетичного циклу, які складають освітню галузь “Мистецтво” (в т. ч. і предмет “Музика”), є розвиток особистісно-оцінного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації [6]. Але для того, щоб виховати в учнів таке ставлення до мистецтва, вчитель повинен, перш за все, вміти самостійно давати адекватну оцінку як мистецьким, так і педагогічним процесам і явищам. Здатність вчителя музики швидко та адекватно оцінити сам процес навчання і його результати, намагання підвищити якість підготовки школярів до життя в процесі знайомства з музичним мистецтвом є свідченням того, що вчитель музики виявляє глибокий інтерес до здійснюваної ним професійно-педагогічної діяльності.

4. *Здатність до вербальної та виконавської інтерпретації.* Інтерпретація музики – це індивідуально-образне тлумачення виконавцем об'єктивної композиторської інформації, що характеризується рисами ідеально-уявного бачення предмета трактування. Значення інтерпретації у повсякденній роботі вчителя музики набуває специфічних рис. Зокрема, можна говорити про своєрідне поєднання як виконавської, так і вербальної інтерпретації. Виконання одного й того ж самого музичного твору на концерті та шкільному уроці для вчителя музики вже заздалегідь має мати окремий інтерпретаційний план. Особливо гостро це питання стоїть у випадку власного виконання пісень вчителем музики на уроці. Задля того, аби школярі запам'ятали пісню і швидко змогли її відтворити, вчителю буде недостатньо просто виконати її, навіть декілька разів. Саме тут істотну роль відіграє слово вчителя – вербальна характеристика музичної мови, бесіда стосовно суті художніх образів у творі – все це є неодмінною складовою розуміння нових пісень на уроці музики. Більше того, саме виконання має бути зрозумілим дітям, тобто бути спрямованим на дитячу аудиторію. Це може виявлятися у тому, що вчитель під час виконання робить художні образи більш контрастними, робить деякі паузи, яких немає у нотному тексті задля пояснення незрозумілих учням слів, повторення складних для дітей уривків твору і т. д. Бажання застосовувати всі ці прийоми у своїй роботі є свідченням того, що майбутній вчитель музики дійсно переймається якістю здійснення професійної діяльності, виявляє хист до неї і демонструє сформованість інтересу до педагогічної діяльності.

Розкриємо зміст четвертого компоненту структури інтересу до педагогічної діяльності майбутніх вчителів музики – **діяльнісно-комунікативного**.

1. *Музично-виконавські вміння.* Для успішного виконання спеціалістом професійних задач він має володіти певним комплексом професійних знань, умінь і навичок. Про необхідні для майбутнього вчителя музики знання ми вже розповідали вище, аналізуючи інформаційно-пізнавальний компонент. Наразі проаналізуємо значущість професійних умінь вчителя музики, а саме музично-виконавських умінь для формування інтересу до педагогічної діяльності.

Постійно виступаючи на уроці в ролі виконавця, ілюстратора, акомпаніатора, вчитель музики у своїй повсякденній роботі використовує своє вміння грати на інструменті. Це дуже важливо для формування у молодих спеціалістів інтересу до педагогічної діяльності, адже така форма музикування нерозривно пов'язана з навчально-виховним процесом у школі. Будь-яка виконавська діяльність укріплює авторитет вчителя як музиканта, пропагандиста всього кращого, що створено в

музичному мистецтві. Сформованість інтересу до педагогічної діяльності буде не просто стимулювати вчителя удосконалювати свою виконавську майстерність, а й намагатися у повній мірі використати свої вміння у музично-педагогічній діяльності.

2. *Творча активність у здійсненні музично-педагогічної діяльності* виступає складовою діяльнісно-комунікативного компоненту. Вчитель, який хоче виховати у дітей справжні творчі нахили, повинен мати у своєму педагогічному арсеналі широкий вибір прийомів та методів, які б спонукали школярів до творчих пошуків. Отже, творчість вчителя музики є необхідною умовою високоякісної музично-педагогічної праці. Також творчий підхід до роботи у школі має неоціненне значення і для формування інтересу до педагогічної діяльності. З другого боку, саме інтерес до праці вчителя буде стимулювати творчий та ініціативний підхід до музично-педагогічної діяльності. Відсутність інтересу до педагогічної діяльності буде сковувати творчі поривання вчителя у цій справі. Творчий підхід та творча ініціатива у здійсненні професійної діяльності не можуть стояти осторонь від інтересу до неї – їх взаємозв'язок та взаємозумовленість є принципово значущими для вчителя музики, адже його робота пов'язана, по-перше, з дітьми, де використання чітких, усталених схем і шаблонів дій є практично неможливим, і по-друге, з мистецтвом – специфічною сферою діяльності людини, яка просто не може існувати поза творчістю.

3. *Комунікативні вміння* вчителя музики були визначені нами як третій, останній елемент діяльнісно-комунікативного компоненту. Про ступінь сформованості інтересу до педагогічної діяльності яскраво свідчить розвиток комунікативних вмінь вчителя музики. Вміння знайти найбільш влучні слова для вербалізації музичної мови, встановити з учнями тісний діалог, що буде по-перше, спрямований на всебічний розвиток особистості школярів, по-друге, робити навчально-виховний процес якомога успішнішим – всі наявні у вчителя навички комунікації будуть застосовуватися ним у професійній діяльності лише тоді, коли сам вчитель буде виявляти свідомий та глибокий інтерес до музично-педагогічної діяльності.

Означена змістовно-структурна характеристика інтересу до педагогічної діяльності майбутніх вчителів музики розглянута з позицій професіографічного підходу, що уможливило пошук ефективних методів його формування з урахуванням сучасних вимог до фахівців даного профілю.

Література

1. *Арчажникова Л. Г.* Теоретические основы профессионально-педагогической подготовки учителя музыки. Автореф. дис. д-ра пед. наук. –М., 1987.
2. *Вижевська Ю. О.* Формування професійно-пізнавального інтересу майбутніх вчителів до педагогічної діяльності. Автореф. дис. канд. пед. наук. –Рівне, 2006.
3. *Гончаренко С. У.* Український педагогічний словник. –К.: Либідь, 1997.
4. *Мойсеюк Н. Є.* Педагогіка. Навчальний посібник//Видання 4-е, доповнене. –К., 2003.
5. *Муцмахер В. И.* Формирование профессионально значимых качеств личности будущего учителя музыки общеобразовательной школы в процессе его специальной подготовки. Автореф. дис. д-ра пед. наук. –М., 1989.
6. *Програми та поурочні методичні розробки для середніх загальноосвітніх шкіл.* Музика: 1-4 класи / Авт. кол.: О. Ростовський, Р. Марченко, Л. Хлебнікова, З. Бервецький. –К.: Перун, 2002.

УДК 371.134:78

Молчанова В. О.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статтє автором даєтьє теоретическое осмотрение профессиональной познавательной активности будущего учителя музыки, раскрываются смежные понятия за разными взглядами. Автор анализирует роль познавательной активности в профессиональном становлении студента.

Ключевые слова: *активность, познавательная активность, педагогическое стимулирование, профессиональная деятельность, стимулирование профессиональной познавательной активности.*

Розбудова сучасної педагогічної науки і практики характеризується гуманістичною спрямованістю навчального процесу, який знайшов своє відображення в концепції особистісно - орієнтованого навчання. Проблеми реалізації потреб самої особистості в інтелектуальному, культурному, пізнавальному та професійному розвитку займають центральне місце в даній концепції. Сучасне суспільство потребує творчого та кваліфікованого вчителя музики, який міг би не